

SPROG- KRÆSEN

Nyt fra
Den Danske
Sprogkreds 27

6. oktober
2025

Skoven falmer, løvet falder, og det blæser. Efteråret er over os, *Sprogkræsen* 27 bringer læsestof til de sproginteresserede. Vi fortæller om årets flotte fest for modtagerne af Svane- og Ællingeprisen, giver gode trick til retorisk fremstilling, ser på udviklingen af faste vendinger og diskuterer noder og unoder i moderne sprogbrug. God læselyst i de lange efterårsaftener.

udgives af Den Danske Sprogkreds
på Forlaget Bostrup

Ansvarshavende redaktør: Lise Bostrup

Layout: Martin Sand Pævatalu

Forsideillustration og illustrationer s. 14-17, 20-25, 28 og 30: Gert Ejton

Fotos: Lise Bostrup, Michael Falkendorf, Karin Louise Sigurskjold m.fl.

Korrektur: Poul Sørensen, Jette Pagh Stenbjerre og Ingelise Hallengren

Den Danske Sprogkreds' bestyrelse

Lise Bostrup (formand og redaktør)

Karin Louise Sigurskjold (næstformand)

Jesper Sidelmann Markussen (kasserer)

Irina Bjørnø, Michael Falkendorf, Jette Pagh

Stenbjerre og Ingrid Slott. Suppleant: Torsten Elsvor.

[www.DenDanskeSprogkreds.dk /](http://www.DenDanskeSprogkreds.dk/)
[Facebook: Den Danske Sprogkreds](#)

Indhold

Siden sidst

Generalforsamling, medlemsmøde og kulturturnat s. 3

Seniorfestival, møde på kollegiet Regensen og bestyrelsesmøde s. 4

Sprogpriserne Svanen og Ællingen 2025 s. 5

Lise Bostrup: *Tale til Årets Svane, Gert Ejton* s. 5

Gert Ejtons takketale s. 7

Lise Bostrup: *Tale til Årets Ælling, Jarl Cordua* s. 8

Jarl Corduas takketale s. 9

Tak til sponsorerne s. 13

Tema: Retorik

Lise Bostrup: *Sprogkræsen's 40 trick til retorik* s. 14

Lise Bostrup: *De gamle dage, hvor bonden lo og sang* s. 19

Tema: Faste vendinger og sproghistorie

Lise Bostrup: *Sydfrugter i det danske sprog* s. 20

Karin Louise Sigurskjold: *Faste ord og udtryk i Berlingske sommeren 2025* s. 24

Af Johs. Nørregaard Frandsen *Om at foretage kovendinger* s. 26

Anmeldelser

Lise Bostrup: *What's the story. Engelsk i dansk* s. 27

Lise Bostrup: *Sprogets kraft – brug styrken i dit sprog* s. 28

Er du sprogkræsen?

Ingelise Hallengren: *Forveksling af ord og vendinger* s. 29

Michael Falkendorf: *Hvad nu hvis?* s. 30

Lise Bostrup: *Har ordet perritten noget at gøre med navnet Per?* s. 31

Den Danske Sprogkreds' program oktober 2025 – april 2026 s. 32

Kontakt Lise Bostrup

Herlufsholmvej 11, 2720 Vanløse

DenDanskeSprogkreds@gmail.com

Tlf. 26 71 78 37

Abonnement på Sprogkræsen

Sprogkræsen udkommer 4 gange om året.

Papirudgave: 300 kr. pr. år eks. porto

Elektronisk udgave: 300 kr. pr. år.

Medlemskab

af Den Danske Sprogkreds

250 kr. pr. år inkl. årets udgivelser og

entré til Sprogkredsens arrangementer

Danske Bank 9570 12543832

Mobilepay 26 71 78 37

ISSN 25967347

Siden sidst

Generalforsamling og debatmøde

Torsdag den 14. august holdt Den Danske Sprogkreds sin 8. generalforsamling.

Der var pænt fremmøde og god opbakning til Sprogkredsens bestyrelse. Samtlige bestyrelsesmedlemmer genopstillede, og alle blev genvalgt. Eneste udskiftning var suppleantposten, som Anne Pia Thoregaard ønskede at forlade.

På billedet ses fra venstre mod højre:

Michael Falkendorf, Karin Louise Sigurskjold

(næstformand), Irina Bjørnø, Jesper Sidelmann Markussen (kasserer), Lise Bostrup (formand), Torsten Elsvor (suppleant) og Jette Pagh Stenbjerre. Ingrid Slott var desværre fraværende.

Tirsdag den 19. august afholdt Sprogkredsen et åbent debatmøde om dansk sprogpolitik, hvor vi diskuterede vores forslag til en dansk lov, der skal styrke det danske sprog i det danske samfund og de danske medier. (Se *Sprogkræsen* 26.) Mødet var arrangeret i samarbejde med Kulturstationen i Vanløse.

På billedet ses: Mette Bek Nielsen, Elisabeth Handberg, Ingrid Slott, Jette Pagh Stenbjerre og Karin Louise Sigurskjold.

Fredag den 3. oktober var der Kulturnat i Nykøbing F, og Sprogkredsen og Forfattergruppen Os hernedefra var inviteret til at fortælle om faste udtryk og ordsprog i Glassalen på Guldborgsund Bibliotek. Her lagde Lise Bostrup, Carsten Aner, Carsten Flink, Dorte Roholte og Michael Falkendorf op til sjove gætte-rier med nyskrevne illustrative tekster.

Seniorfestival på højskolen i Marielyst

Karin Louise Sigurskjold, Ingrid Slott og Lise Bostrup passede Sprogkredsens stand på Seniorfestivalen på højskolen i Marielyst på Falster den 23. og 24. juli og præsenterer også antologien *Roepolakkerne satte spor* i debatteltet den 24. juni sammen med forfattere fra Lolland, Falster og Sydsjælland.

Studenterkollegiet, Regensen

Onsdag den 17. september havde Danmarks ældste kollegium, Regensen, i Københavns centrum inviteret formanden og næstformanden for Den Danske Sprogkreds til at holde et oplæg om dansk sprogpolitik for kollegiets nuværende og tidligere beboere.

Bestyrelsesmøde

Den 24. september holdt Sprogkredsens bestyrelse møde hos Lise Bostrup. Her ses: Ingrid Slott, Michael Falkendorf, Jette Pagh Stenbjerre, Lise Bostrup og Karin Louise Sigurskjold.

Prisfesten Svanen og Ællingen 2025

Gert Ejton med diplom, blomster og gavekurv og Sprogkredsens formand, Lise Bostrup.

Den Danske Sprogkreds holdt den 25. august sin traditionsrige prisfest i Herup-salen på Kulturstationen i Vanløse.

Tale til Årets Svane, Gert Ejton

Af Lise Bostrup, formand for Den Danske Sprogkreds

Svaneprisen går i år til billedkunstneren Gert Ejton. Det kan umiddelbart lyde mærkeligt at tildele en billedkunstner en sprogprijs, men den 73-årige illustra-

tor har i årtier givet sprogets finurlige vendinger et visuelt liv.

Ejton, der er født i 1951, blev uddannet tegner og grafiker i 1979 fra Danmarks Designskole, dengang kendt som Kolding Kunsthåndværkerskole. Efter et kort ophold som nyhedsgrafiker på Jyllands-Posten i 1986–87 fortsatte han karrieren på Fyens Stiftstidende/Fyns Amts Avis, hvor han siden 1987 har leveret illustrationer og grafiske løsninger. I dag arbejder han primært for landsdækkende udgivelser.

Trods sit stærke fynske udgangspunkt har Gert Ejton markeret sig internationalt. Han er medlem af Fyns Grafiske Værksted i Odense, et anerkendt samlingspunkt for grafikere fra hele verden, og hans værker har været udstillet på både gallerier og kunstmuseer. Fra sit atelier på Hollufgård, der har stolte traditioner som kunstnerværksted, skaber han illustrationer, malerier og grafiske værker.

Gode gamle N.F.S. Grundtvig definerede ordsprog som: *Enhver kort, almindelig sætning af flere led, hvorpå der i folkemunde er sat et stempel, så den går for rede penge.*

Et gammelt ordsprog lyder: *Når katten er ude, spiller musene på bordet.* Ordsproget har en direkte betydning, nemlig at musene kryber op af deres huller og løber rundt i huset, når der ikke er nogen farlig kat i nærheden, og en overført betydning, der kan handle om børn, der laver ballade, mens forældrene er ude.

Lise Bostrup motiverer valget af Gert Ejton som modtageren af årets svaneprijs.

Det er umuligt at illustrere dette med et foto, men Gert Ejton er en mester i at skildre dobbeltheden i udtrykkene. På side 68 i Sprogkredsens bog *Hver fugl synger med sit næb* ser man nogle lykkelige, tegneserielignende mus med store, lyserøde ører. De står på bagbenene, har forbenene slået ud som arme og danser rundt på et bord – og gennem et vindue ser man en kat, der farer ud i verden med et stort smil.

Det er ikke den eneste kat, Gert Ejton har tegnet til Sprogkredsens udgivelser. Vi har også – som det ses på vores plakat – illustreret udtrykkene *at gå som katten om den varme grød*, *at købe katten i sækken* og *at slippe katten ud af sækken*.

Med Svanepriisen 2025 hylder Den Danske Sprogkreds en kunstner, der beviser, at billeder ikke bare kan sige mere end tusind ord – de kan også få ordene til at synge.

Irina Bjørnø fra Sprogkredsens bestyrelse var udklædt som H.C. Andersen og sørgede for, at gæsterne følte sig godt til rette.

Elisabeth Handberg spillede til fællessangene.

Den Danske Sprogkreds tildeler

Gert Ejton Svanepriisen 2025

Svanepriisen, der er indstiftet af Den Danske Sprogkreds i 2020, overrækkes hvert år til en person, der har gjort en fremragende indsats for det danske sprog.

Gert Ejton er udnævnt til prismodtageren i 2025 for sine originale illustrationer af danske idiomatiske vendinger og ordsprog, som fanger dobbeltheden i den direkte og den overførte betydning.

Lise Bostrup
Formand for Den Danske Sprogkreds
Vanløse den 25. august 2025

Gert Ejtons takketale

Jeg går meget op i, at en tegning skal være hurtigt aflæselig. At budskabet går så tydeligt igennem, at man kan aflæse det på et splitsekund.

For at opnå det skal jeg tænke i forenkelthed. Hvordan opnår jeg bedst muligt et resultat? Det gør jeg f.eks. ved at springe over, hvor gærdet er lavest, ment på den måde, at budskabet skal stå klart, og det opnår man ikke ved at gå ad lange omveje eller over høje bakker. Det er lige på og hurtigst muligt.

Samtidig skal jeg også forholde mig til kønslighed. Så vidt muligt lige mange kvinder som mænd i illustrationerne, og det kan godt skabe lidt vanskeligheder, blandt andet fordi jeg som mand tænker i mænd.

En smed er en mand. En murer er en mand. Et postbud er en mand osv.

I gamle dage, altså for nogle årtier siden, var der ganske få kvindelige læger og heller ikke så mange kvindelige præster. Nu er der et flertal af kvinder i de fag og sikkert også i mange andre. Der kan måske stadig være et problem i forståelsen, hvis jeg tegner en kvindelig læge og en mandlig sygeplejerske. Man kommer måske til at bytte om på deres roller. Vores verden er stadig mandsdomineret, og det kan tegninger godt bære lidt præg af. Men jeg vil gøre mit bedste for at skabe lige mange mande- som kvindetegninger.

Jeg takker for den fine pris, og de flotte ord, som Lise Bostrup gav i forbindelse med overrækkelsen af Svanepriisen 2025.

Det er et dejligt, solidt skulderklap her et par måneder, før jeg stopper som tegner på De Jysk Fynske Medier. JFM har valgt at nedlægge den grafiske afdeling, hvilket vil betyde, at der ikke længere vil være tegning og grafik at finde i JFM's udgivelser. En over 100 år gammel tradition vil være endegyldigt slut, med mig som den sidste tegner.

Gert Ejton holder takketalen.

Tale til Årets Ælling, Jarl Cordua

Af Lise Bostrup, formand for Den Danske Sprogkreds

Årets Ællingepris går til en mand, der uden formel uddannelse i sprogvidenskab alligevel er blevet en af Danmarks mest omtalte stemmer i debatten om det danske sprog. Prisen går til Jarl Cordua, som fra den 25. april i år er udpeget af kulturminister Jakob Engel-Schmidt som medlem af Dansk Sprognævnets bestyrelse.

I Danmark bliver modstand mod engelsk ofte mødt med hån. Mange kulturfolk og dansklærere hævder, at sproget udvikler sig frit og ikke bør styres – og at

det nærmest er højreorienteret at ønske at værne om det danske sprog. Det er egentlig besynderligt, for i Norge er det stik modsat: Her arbejder især venstrefløjen aktivt for at styrke nynorsk og laver lister med norske afløserord til engelske udtryk.

Siden Jarl Cordua i sine klummer begyndte at kritisere den danske sprogpolitik, er han blevet kaldt alt fra sprogrevser til flueknepper. Den tidligere teaterdirektør Jon Stephensen har sågar givet ham prædikatet *selvbestaltet sprogrøtter*.

Før 2. verdenskrig var ordet sprogrøtter positivt og beskrev folk, der passede sproget som en hyrde passer sin flok. Nogle ville mindske tysk indflydelse, andre styrke det nordiske islæt. Efter krigen vendte blikket mod engelsk, og i begejstringen over de amerikanske sejrherre begyndte danskere at optage engelske ord og endelser i deres sprog.

Siden 1960'erne er de, der ønsker at beskytte sproget, blevet mødt med skældsord: *sprogspasser*, *anglofob* eller blot *småborgerlig*. Til gengæld anses det som helt ufarligt at oversvømme sproget med engelske glosser.

I Den Danske Sprogkreds har vi skabt vores eget positive ord: *sprogkræsen*. Vi bruger det som navn på vores blad og i vores arbejde for at fremme en bevidst og kærlig omgang med sproget. Som et af vores medlemmer, Ingelise Hallengren, skrev i et læserbrev til *Berlingske*:

“Jeg er sprogkræsen. Det bør DR også være.”

Vi glædede os, da debatredaktør Jacob Rosenkrands i en leder roste danskere, der tør stille krav til mediesproget.

Et andet af vores medlemmer, Michael Falkendorf har kaldt Corduas indlæg *sprogbekymrede kommentarer*, men han tilføjede, at Cordua er *et lille lys i det*

Irina Bjørnø med blomster, Jarl Cordua med ællingediplotet og Lise Bostrup.

tiltagende sproglige mørkeland.

Jarl Cordua lægger ikke skjul på sin borgerlige observans, men kærlighed til sproget har ingen partifarve. Måske var det netop hans mod, der fik kulturministeren til at udpege ham til Sprognævnets bestyrelse.

Kære Jarl Cordua, du må ikke lade dig kue af tidens modvilje mod sproglig omtanke. Din indsats minder os om, at dansk ikke bare er et redskab, men en kulturarv, der skal passes – ikke som et museum, men som en levende have.

Hjerteligt tillykke med Ællingeprisen. Bliv ved med at være sprogkræsen – og bliv ved med at gøre Danmark og os danskere mere bevidste om vores eget sprog og dets betydning.

Jarl Corduas takketale

Allerførst tak for invitationen til at være med i aften og ikke mindst tak til Lise Bostrup og den øvrige bestyrelse for at tildele mig denne pris, Ællinge-prisen. Jeg opfatter det som en slags talentpris, hvor man anerkender de gode takter, men stadigvæk har nogle forbehold med hensyn til hvor meget, eller måske hvor lidt, det siden bliver til. Det er selvfølgelig også et skulderklap om at fortsætte ned ad de gode spor, der nu er lagt.

Jeg har i mit liv modtaget en del pæne ord og høstet min del af klapsalver og modtaget enkelte diplomer og duelighedstegn, men jeg har faktisk aldrig modtaget en pris før nu, så det er jeg meget taknemmelig for, at jeg nu oplever. Nu

har jeg endelig noget ganske konkret at opdatere min biografi i Blå Blog, hvor der under punktet “udmærkelser og priser” indtil nu har været foruroligende tomt. Det vil der så ikke være længere, takket være, at I har tildelt mig Ællingeprisen, og det er jeg selvfølgelig meget glad for.

Men, og der er jo et men. En pris forpligter. Ellers er der ingen grund til at uddele den, så jeg ved, at I følger med i mit virke i Sprognævnet, hvor jeg sammen med en anden tidligere ællingeprismodtager, Martin Christiansen, kæmper vores fælles kamp for at sikre, at vores modersmål ikke degenerer til et blandingssprog, hvor der ingen ende er på engelsk-amerikanske gloser og anglicismer.

I ved lige så vel som jeg, at der i sprogverdenen er en forestilling om, at al sproglig udvikling er af det gode og i øvrigt er umulig at styre. Der er tale om en tolerancens åbne ladeport, hvor alt er lige godt og alle fremmede ord herunder engelske, er en sand sproglig fornyelse, som man bare må glæde sig over.

Tager man til genmæle mod dette synspunkt, som især er udbredt i den akademiske verden, er der ikke langt fra at slå vores sproglige selvbevidsthed om at bevare dansk tunge som modersmål for kommende generationer i hartkorn med en sproglig konservatisme, der kæmper en håbløs kamp, hvor man forsøger

Buffeten bestod af græske retter, inspireret af den mad H.C. Andersen beskriver i *En digters Bazar*.

at hælde beton ud over det danske sprog for at bevare det, som det lød i 1950'erne.

For mig at se handler sproglig bevidsthed om at bevare et grundlæggende dansk sprog, de kernedanske ord og modgå forestillingen om, at invasionen af engelsk-amerikanske ord som “sproglig udvikling”. Det er det ikke. Det er for mig at se “sproglig afvikling”. Og den sker mere eller mindre bevidst, fordi vi kulturelt i et århundrede har været stadigt mere udsat for engelsk-amerikansk påvirkning. Medier, politikere og erhvervslivet har for længst vedtaget, at engelsk er moderne, professionelt og troværdigt, mens dansk er umoderne, amatørernes sprog og dermed utroværdigt. Det er derfor en studievært på TV2News i sidste uge spontant udbrød et “stay tuned” til seerne frem for et “bliv på kanalen”. I dagligdagssproget skal vi understrege seriøse pointer på engelsk for at blive taget alvorligt. “Do you know what I mean?”

By the way, så er udviklingen jo også universiteternes skyld. Professor på Handelshøjskolen Bent Meier Sørensen skriver i sin fremragende bog *De Grænseløse* sådan:

Masseuniversitet og det hjemløse intellektuelle har med deres leflen for alt amerikansk og internationalt bidraget til svækkelsen af det danske sprog. Nu bliver masserne manuduceret i det nye latin: Et rudimentært tech-engelsk. Dertil kommer, at der findes stillinger på universiteterne, der kun kan søges på engelsk og ikke vores modersmål.

Ællingesangen

Mel. Jeg plukker fløjsgæs
Af Ingrid Slott

1. At årets ælling er noget særligt, det vil I alle nok snart forstå, for hvis han ser noget helt ubærligt - en tung, der rammer hans omme til, han latter straks om sin skarpe gruffel, han går i pressen med kloge ord. De fyres af med en sproglig tiffel, hvert med en fart som et meteor.
2. Han går i “Tanten”, når noget trykkes, som besserwiser en skattet gæst. Han hader sproglige, gængse nykker, især de engelske er en pest. Så tal dog dansk, hvis I elsker sproget, og skab jer ikke med engelsk juks, og bandeord er jo bare noget, der skader sproget, så fjern dem flaks.
3. Hvorfor er Jari så i dag, vor ælling er det en titel, som passer her? Jo, han har fået en helt ny stilling, hvor han får brug for en god mortér. Det Danske Sprognavn har åbnet døren, man havde nemlig en ledig plads, mon de kan klare provokatøren, når han får sæde på Montparnasse.
4. Vi si'r til lykke med dette sæde, du vil det helt sikkert fylde ud. Som ælling skal du din viden sprede, så derfor får du vort bedste bud. Snart ta'r du teten som holdets svane, og sætter kursen og strækker ud. Du får nok enkelte til at glane, men værst for dem, som nu står for skud.

Der findes mennesker, der ikke synes, at det er et handicap, en begrænsning, ikke at kunne dansk. For eksempel de mange engelsktalende, der bor her på 20. eller 30. år og ikke synes, at det er maset værd at lære vores sprog. De har godt nok stiftet familie her i landet og lever her, men til forældreaftenerne på skolerne insisterer de på at tale engelsk. Så må vi andre så rette ind. Fordi vi er så høflige. Og fordi så mange danskere har det som socialkulturel markør at tale et godt engelsk. Der er nogle, der ser det som et skridt op ad rangstigen til den allerøverste elite, hvis deres børn kan tale engelsk bedre end dansk.

Herregud Danmark er jo sådan et lille land og sprogområde. Og hvis nu lille Alfred eller Emma med tiden kunne komme ind på et amerikansk universitet. Hvorfor som verdensborger lade sig begrænse af simpelt dansk? I min bog er der dermed tale om sproglige og kulturelle nihilister med nogle meget korte rødder. Vist er der intet galt i at lære fremmedsprog herunder engelsk. Men der er noget fattigt i så hurtigt at fornægte sine rødder herunder sit eget modersmål. Især når man fortsat lever og bor i det selvsamme land.

Vi har også længe gjort meget ud af at kritisere vores eget modersmål. Mange danskere har i mange år gået og fortalt hinanden, at vores modersmål lyder hæsligt. Det lyder værre end hollandsk! En af vores ypperste moderne digtere skrev en sang til Poul Dissing med linjen. *Vort modersmål er hæsligt, det har så fæl en klæng.* Hvorfor skal udlændinge lære sådan et sprog, som en af danskernes største digtere kalder for hæsligt? Hvorfor ikke bare ligestille engelsk med dansk som de radikale foreslog i 2011.

Heldigvis er der tegn på, at tiderne skifter til det bedre. En større sprogbevidsthed rejser sig. Den Danske Sprogkreds har længe været med til at gøde jorden for denne sprogbevidsthed, og nu er flere politikere vågnet af dvalen. Jeg var derfor meget opmuntret af debatten i folketinget den 15. maj, da politikerne debatterede henholdsvis DFs og de konservatives forslag om at gøre dansk til officielt sprog og sætte problemet med engelskgørelsen af dansk på dagsordenen. Politikerne er ikke sikre på redskaberne er de rette, men de synes at være enige om, at det danske sprog skal sikres for fremtiden. Det er noget særligt. Det mente man fra Enhedslisten, de radikale og ud til dansk folkeparti. Kulturministeren, som på et tidspunkt mente, at ved at udnævne min ringhed til Dansk Sprognævn nok derved havde gjort sit til at redde det danske sprog, omfavnede de to partiers beslutningsforslag og varsler, at noget skal ske. Hvad, hvordan og hvor meget finder de ud af, når der skal skrives betænkning. Jeg har bemærket, at Den Danske Sprogkreds har spillet ind med sine forslag i medlemsbladet. Disse glimrende forslag kan jeg sagtens tilslutte mig.

I Sprognævnet vil man også godt lege med. Kan man eksempelvis nedsætte et medieråd, der kommer med danske forslag på nye fænomener, sådan at medierne ikke omfavner de engelske udtryk? Kan man give Sprognævnet andre opgaver end blot at registrere den sproglige udvikling? Befolkningen tror jo, at vi er ledvogtere eller sproglige domsmænd. Og det er vi jo ikke. Det har politikerne besluttet efter råd fra sprogfolkene selv.

Under alle omstændigheder så ser jeg for mig, at sprogkampen fortsætter og bliver mere højlydt i årene frem. Vi skal alle finde vores Peter Hiort Lorenzen

frem – det var ham der talte dansk i den slesvigske stænderforsamling i 1843 – og insistere på at ville tale dansk i vores eget fædreland, når vi bliver mødt af en mur af engelsk. Vist skal vi være høflige og tale engelsk med gæsterne, men efter tre måneder så har vi en forventning om, at de lærer sig stedets sprog. Man kan heller ikke blive integreret eller statsborger i dette land med fulde rettigheder uden at kunne vores sprog. Så der er noget, der politisk ikke hænger sammen, når politikerne og deres embedsmænd laver en motorvej for engelsk og begynder at lægge begrænsninger for dansk. Blandt andet ved at tillade, at man omdøber vores uddannelsesinstitutioner til noget på engelsk.

Her til slut: Vi er fælles om kampen for den danske tunge, vores modersmål. Derfor er jeg glad og stolt over at få denne pris fra jer – mine medkæmpere, som har et fælles mål. Tak igen for invitationen og stor tak for prisen. Den er jeg meget stolt over at modtage. Tak for ordet!

Tak til sponsorerne

Sprogkredsen siger tak til Føtex i Vanløse for at donere en stor, flot festkage med jordbær, hindbær og solbær, Bog&idé i indkøbscenteret Kronen for at donere gavekort til prismodtagerne, KvicklyTaastrup for smukke buketter til prismodtagerne, Forlaget Bostrup for bøger om faste vendinger til prismodtagerne, Restaurant Kreta på Jyllingevej for en flaske græsk ouzo, Rema 1000 ligeledes på Jyllingevej for at donere otte flasker hvidvin som velkomstvin og selvfølgelig allermest tak til Kulturstationen i Vanløse, der gik ind som medarrangør, stillede Heerup-salen til rådighed og bidrog til at gøre arrangementet kendt.

Står på en alpetop, kigger på det sner, nu er jeg endelig kommet helt herop, hva' fa'en sku' jeg egentlig her? *Shubiduas gamle popsang* indeholder et markant antiklimaks.

Sprogkræsens 40 trick til retorik

Af Lise Bostrup

Retoriske figurer er *stilistiske virkemidler, der kan bruges til at skabe særlige effekter i taler, journalistik og litteratur*. Retoriske figurer kan handle om lydlig- og betydningsmæssige forhold. Her en række trick, som man kan have glæde af at have i sin sproglige værktøjskasse.

allitteration: to trykstærke stavelser i ord i nærheden af hinanden, der begynder med samme lyd. Allitteration bruges ofte i bogtitler, navne og faste udtryk

Borte med blæsten; fest og farver; Kendte og kongelige (rubrik i ude og hjemme)
Tommelfingerreglen kommer heller ikke til at give os mod og lyst til kaste os ud i fremtidige forsøg på at sikre fred og frihed i en vanvittig verden. (Steen Nepper Larsen Inf. 12.9.25)

allusion: henvisning til noget, som ikke nævnes direkte

Vi kom, vi så, og nu tager vi toget hjem til Lolland. (Vi kom, så og sejrede, Veni, vidi, vici—Cæsar 47 fvt.)

Trump kan have fået sin rigsdagsbrand. Alle frygter det værste. (Overskrift i Jyll den 16..8.25. Der henvises til, at mordet på Trump-støtteren Charlie Kirk kan få konsekvenser i stil med dem, der fulgte Rigsdagsbranden i Berlin i 1933, der førte til, at Hitler fik næsten uindskrænkede beføjelser.)

anafor: gentagelse af samme ord i begyndelsen af flere sætninger.

Her vil ties, her vil bies.

Hun kom, hun så, (og) hun sejrede.

anakoluti: mangel på grammatisk eller logisk sammenhæng. Anakoluti kan være fejl, men kan også bruges bevidst

Når jeg bliver stor, så ...

Mange bække små ...

Når sommerfuglen beskrives som en lille, glad flyver tillægges insektet menneskelige egenskaber. Det kaldes *besjæling*.

analogi: man slutter fra et område til et andet

At finde den eneste ene er som at finde en nål i en høstak.

antiklimaks: lavpunkt i forhold til et forudgående højdepunkt

Når historien om kirkeminister Morten Dahlin engang skal skrives, vil han blive husket som en handlingens mand, hvor handlingen gjorde mere skade end gavn. KrD 20.9.25)

antitese: kombination af to modsætninger

Det har garanteret være sjovt at lave den—men det er ikke sjovt at se den. (Film-anmeldelse i Berlingske den 11.9.25)

apostrofe: påkaldelse af nogle, som ikke er til stede

I guder!

assonans: brug af to enslydende vokaler i ord i nærheden af hinanden

Småt er godt; Ole Bole gik i skole

autoritet: henvisning til højere instanser

Min bedstemor sagde altid, at sparsommelighed er en dyd.

besjæling: at tillægge planter, dyr, ting og abstrakte størrelser menneskelige egenskaber (kaldes også personificering)

*sommerfuglen flyver lykkeligt fra blomst til blomst
det danske sprog udvikler sig af sig selv*

binominaler: faste kombinationer af to ord

de lever som hund og kat

det er ikke hip som hap, hvad der kommer først og sidst (Sprogkræsen)

ellipse: udeladelse af ord, som man kan tænke sig til ud fra sammenhængen

kommer tid, kommer råd (når tiden kommer, finder vi ud af, hvad vi skal gøre)

eufemisme: omskrivning for at undgå et ømtåleligt emne

*gå bort, sove ind, gå til de evige jagtmarker, gribe harpen
at have fået så hatten passer; at være selskabeligt overrislet*

eufoni vellyd: fordeling af vokaler og betoning i sætninger

epifor: gentagelse af samme ord i slutningen af flere sætninger

I Danmark har vi frihed til ikke blot at mene, hvad vi vil. Men også at sige, hvad vi vil (Anders Fogh Rasmussen grundlovstale 2006).

For hvis ikke vi tror på det personlige ansvar, vil det jo altid være andres skyld, så er det samfundets skyld, så er det fællesskabets skyld ... (Alex Vanopslagh, 2025)

flertydighed: to eller flere forskellige betydninger

ånden ruster op (Georg Metz i Inf. 12.9.25) (blive rusten eller opruste)

fortrydelse: selvkorrektion, både spontan og planlagt

hyperbel: overdrivelse

Benny er den stærkeste mand i hele Europa (Andreas Odbjerg, 2024)

Fagforeninger efterlyser hurtigt svar til Novo-ansatte: "Det er et blodbad" (Berl. 11.9.25)

idiomatiske vendinger: vendinger med overført betydning kan også have denne funktion

"Jeg husker, at jeg tænkte, at de må være gået fuldstændigt fra snøvsen. Det kunne næsten ikke passe," erindrer Martin Lidegaard. (Interview om bl.a. russernes invasion af Krim, Berlingske 3. marts 2025.)

klimaks: højdepunkt på et forløb med stigende intensitet

De af os, der elskede ham, og som tager ham til hvile i dag, bed om, at det, han var for os, og det, han ønskede for andre, en dag vil gå i opfyldelse for hele verden. (Edward Kennedy, hyldest til senator Robert F. Kennedy ved hans begravelse, 8.6. 1968) Hun har udvist rettidig omhu. For sin egen skyld, for Frederiks skyld og for landets skyld. (Torsten Elsvor i Folketidende 1.1.2024 om Dronning Margrethes abdikation.

kiasme: krydskonstruktion, hvor samme sætningsselementer har forskellig plads
Der er to mænd i verden / der bestandig krydser min vej, / **den ene er ham jeg elsker, / den anden elsker mig.** (Tove Ditlevsen)

Dengang for 100 år siden, da sønderjyderne kom hjem til Danmark. Da stod valget mellem, om **folket** skulle følge **landet**. Eller om **landet** skulle følge **folket**. (Mette Frederiksen, Nytårstale 2019)

kontamination: sammenblanding af to forskellige udtryk

Camønoen (Bevidst sammenblanding af caminoen (en pilgrimsvandring i Spanien) og Møn rundt) (reklame) tak for 10lliden. (Reklame for Jyske Bank, 2025)

kontrast: kombination af to modsætninger

Muslimere drager til Mekka. Socialdemokrater til Aalborg. (Noa Reddington i Politiken 13.9.25) Teknologien holder os i live, men systemet lader os i stikken. (Politiken den 21.9.25 om for tidligt fødte børn.)

Jeg kunne have bidt tungen af mig selv er et udtryk for figuren fortrydelse.

Den middelalderlige forestilling om døden symboliseret som manden med leen er i forbindelse med halloween-fejringen blevet genoplivet som et symbol for døden. Et symbol, der består af flere led, kaldes også en allegori.

Den omtalte unavngivne digters bordeauxrøde, småprikkede skjorte (helsilke selvfølgelig) var ikke bordeauxrød, ikke småprikket og ikke af helsilke, men rustød-mørkebrun-lysebrun haneffedsmonstret og af vaskeuld (Yves Saint Laurent selvfølgelig) (Jørgen Leth i et læserbrev i Information i 1975)

litote: underdrivelse for at forstærke et udsagn, ofte ved en negation af udtrykkets modsætning.

det smager ikke helt dårligt!

det er slet ikke så ringe endda

metafor: et ord eller udtryk bruges i en anden betydning end den normale

det gik ikke, som det skulle med Pia og Poul. Kemien fungerede ikke længere.

metonomi: et ord erstattes af et andet, der beskriver en del eller et træk ved det
de kom ikke til at hvile på laurbærrene ret længe (æren)

onomatopoietikon: lydefterlignende ord

pip, vov, mæh, plask, bøv

ordsprogsformen: tilføjer et udsagn et skær af evig gyldighed

Den, der graver en grav for andre, falder selv i den.

Ordsprog bruges i moderne retorik ofte omskrevet form

Disse kvinder kaster perler – og vi opfører os som svin Anmeldelse af to kvindelige forfatteres bøger i Inf. 16.12.2017

oxymoron: kombination af to uforenelige begreber

dumsmarte bemærkninger (Dronning Margrethe); bittersød; larmende tavshed; drengepiger og pigedrenge (Pol. 13.9.25)

skidegodt, pisselækkert o.l. er ikke ægte oxymora, fordi betydningen af det første led er reduceret til betydningen meget.

pars pro toto: en del for helheden

Jeg stikker måske snuden ind igen i eftermiddag.

parallelisme: fremhævelse af ligheder mellem flere forhold

En sten kan ikke flyve. Morlille kan ikke flyve. (Holberg i Jeppe på bjerget)

pleonasme: overflødig ord, også kendt som "dobbeltkonfekt"

jeg så det med **mine egne** øjne; hun tegnede en helt **rund cirkel**

retorisk spørgsmål: et spørgsmål, som man ikke forventer svar på

hvem kunne ikke tænke sig at vinde 10 millioner i lotteriet?

sammenligning:

Du er stærk som en tårel/ Du er rå som en fjer (Lone Hørslev, 2025).

Dansk film har med andre ord nogenlunde samme forhold til kristendom som den gennemsnitlige Politiken-læser: Uvidende og skeptisk. (Kristian Lindberg i en filmanmeldelse i Berlingske 11.9.25)

symbol:

noget konkret, der repræsenterer en abstrakt idé, et begreb eller en overført betydning, der rækker ud over dets bogstavelige betydning. Der findes faste symboler som f.eks. et hjerte som symbol på kærlighed, men der bliver også hele tiden etableret nye.

syntese: forening af et eller flere fænomener til en helhed
enhed i forskellighed; mod til at tvivle; at vinde er at give

synæstesi: sammenkobling af to forskellige sanser
skrigende farver; velduftende ord; musikalsk tavshed

tautologi: to begreber med (næsten) samme betydning kan bruges som fremhævelse

revl og krat; ene og alene

trikolon: opremsning af tre elementer, kaldes også en tretrinsraket

Gud, konge og fædreland

Forbundne, forpligtet for kongeriget Danmark (Kong Frederiks kongeorde)

Forsinket, fordyret, usikker: Den grønne omstilling er i krise (Inf. den 16.19.25)

zeugma: sidestilling af betydningsmæssigt uensartede ord

Kirker, Gaudi og romersk fortid (KrD 13.9.25)

Vin, østers og historie (rubrik i Ude og hjemme)

Hun havde hovedpine og lampefeber

Mange sprogræsnere mennesker reagerer stærkt på bandeord, sjusket sprog og floskler, som de opfatter som mislyd.

De gamle dage, hvor bonden lo og sang, var nu forbi

Om forfaldsmyter om ungdommen sproglige kunnen nutildags

Af Lise Bostrup

Da jeg gik i 4. klasse, skulle jeg lære at sætte kommaer. Det forsøgte min mor, der havde gået på seminariet i begyndelsen af 1950'erne at råde bod på, og hun kunne en række mønstersætninger, som jeg så skulle sætte komma i og huske. Hendes eksempel til illustration af det, man dengang kaldte *indskudt sætning*, bed sig i den grad fast i min hjerne, at jeg aldrig har glemt den: *De gamle dage, hvor bonden lo og sang, var nu forbi.*

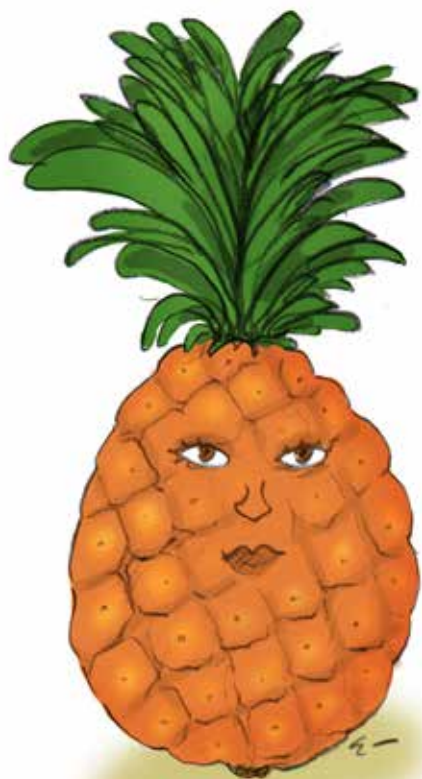
Studier i, hvordan vi husker fortiden viser, at der uanset, hvornår personer har levet, er tendens til, man kunnet iagttage en tredeling. Den første tredjedel i et menneskes liv idealiseres ofte som det normale eller ligefrem en slags *guldalder*, den næste er helte ikke så positiv, og en persons nutid vil tendentielt opleves som et "tidernes forfald".

Denne opdeling kan man iagttage i forhold til dagens sprogdebat. Her hører man ofte ældre mennesker forherlige deres barndom og tidlige ungdoms sprog. *Da jeg var barn, var der ro i klassen. Hver dag skulle vi lære fem svære staveord, og hvis vi ikke kunne dem, skulle vi lære til næste dag, og hvis vi heller ikke kunne dem, røg vi i skammekrogen.* Det virkede, hævdes det. Vi lærte alle at stave korrekt.

Nogle ord var vigtigere at stave end andre, og der fandtes huskesætninger af typen *den, der staver d i gjort, han skal have sin hale smurt*. Eller hvis et barn ikke kunne hitte ud af forskellen på *hans* og *sin*, kunne læreren sige *Han tog hans hat og gik sin vej*.

Fokuspunkter som disse sidder den dag i dag så fast i de ældres bevidsthed, at vi i Den Danske Sprogkreds ofte hører, at vi må gøre noget ved fejl som sammenblandingen af *ligge* og *lægge*, *hængte* og *hang*, *vist* og *vidst*, *gjort* med *d* stadig anses for at være på top-20-listen over fejl, som man ikke kan holde ud at høre sammen med udtryk som *i sommers*, og både *mandag*, men også og *tirsdag*.

Sydfrugter i det danske sprog

Af Lise Bostrup

Det danske vejr egner sig ikke til dyrkning af sydfrugter som ananas, bananer, citroner og appelsiner, men de eksotiske frugter har alligevel siden 1600-tallet både fundet vej til de danske ganer og det danske sprogs idiomatiske kringelkroge.

Ananas i egen juice

Den første sydfrugt, der kom til Danmark, var ananassen. Den stammer fra Sydamerika, og den blev kendt i Europa i 1500-tallet efter Christoffer Columbus' tur over Atlanterhavet.

Ananasfrugten voksede vildt i Dansk Vestindien, og de danske kolonialister begyndte at dyrke dem i deres haver og tage eksemplarer af de

eksotiske ananasplanter med hjem til Danmark, og her blev der ved Rosenborg og Fredensborg Slot samt ved herregården Bregentved bygget særlige ananasdrivhuse med varme-, fugt- og lysregulering. Dyrkningen var så vanskelig og kostbar, at herskaberne ofte valgte at servere en moden ananas i flot opstilling på et sølvfad til fornemme middage.

På engelsk har man siden 1700-tallet kendt udtrykket *the pineapple of perfection* i betydningen den ultimative perfektion, og på tysk har man begrebet *die goldene Ananas* om en overdreven fejring af mindre sejre. Disse udtryk findes ikke på dansk, men her har vi så til gengæld i nyere tid fået *ananas i egen juice*.

Dette udtryk stammer fra programmet Natholdet, hvor programmets vært, komikeren Anders Breinholt, fra 2010 havde et fast indslag om selvfede personer, der optrådte som *ananas i egen juice* ved altid at tale om sig selv og lave selvpromoverende facebook-opslag, som de plastrede til med egne sympatitilkendegivelser. Breinholt udnyttede således ananassens tidligere ophøjede status til moderne satire.

Udtrykket er blevet anvendt så meget, at redaktionen af Den Danske Ordbog har optaget det med Breinholt som kilde som et nyt udtryk i det danske sprog.

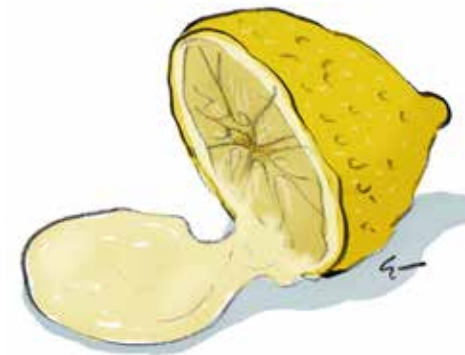
At presse citronen

Den næste sydfrugt, vi lærte at kende i Danmark, var *citronen*. Citronerne blev dyrket i Indien, Nepal og Kina og kom med arabiske købmænd til Europa, hvor citronsaften på grund af det høje indhold af C-vitamin blev brugt som lægemiddel mod bl.a. skorbuk. Citronerne vandt også hurtigt indpas i syltetøj og limonade.

Ordet *citron* stammer fra latin, ordet *limon* (eller *lemon*) fra fransk og italiensk. Pudsigt nok bruger vi på dansk det latinske ord for frugten og det franske for saften.

Det idiomatiske udtryk *at presse citronen* er gammelt og bruges i betydningen *at få så meget som muligt ud af noget: Der er ingen tvivl om, at TV-stationerne presser citronen til det yderste*, hed det f.eks. i Jyllandsposten den 31.1.2001 i en debat om regler for reklamer i offentlige medier.)

Udtrykket kan oversættes til engelsk, tysk og fransk, men *to squeeze the lemon*, *die Zitrone pressen* eller *presser le citron* beskriver kun den fysiske proces, ingen af de udenlandske udtryk har en lignende overført betydning.

At presse appelsinen og smide skallen bort

Appelsinen fulgte ret hurtigt efter citronen.

Preussens konge, Frederik den Store (1712-1786) skulle have sagt: *Når man har presset appelsinen, smider man skallen bort*, som et argument for kynisk at skille sig af med mennesker, som man har fået det ud af, som man ønskede.

Udtrykket må have fundet vej til Danmark, for forfatteren og oversætteren Knud Sønderby (1909-66) anvendte det i 1949 i sin oversættelse af den engelske forfatter Arthur Millers roman *En sælgers død*:

Man kan ikke bare spise appelsinen og smide skallen væk. Et menneske er ikke bare som en eller anden frugt!

At lave limonade

Udtrykket *Når livet giver dig citroner, lav limonade* stammer fra den ellers ret ukendte britiske forfatter Elbert Hubbard, der brugte sætningen *Et geni er en mand, der tager de citroner, som skæbnen giver ham og starter en limonadebod i en gravtale til en ven*.

Der er lavet et utal spøgefulde omskrivninger af det som f.eks.: *Når livet giver dig citroner, må du lære at jonglere, og når livet giver dig limonade, skal du ikke ønske dig citroner*.

At få en pomerans eller en appelsin i sin turban?

Appelsinen stammer fra Kina, og den danske betegnelse stammer fra tysk, hvor den tidligere er blevet kaldt *Apfel Sine* eller *Appel Sino*, altså *æble fra Kina* eller *kinesisk æble*. Ordet *sina* betød tidligere *Kina*.

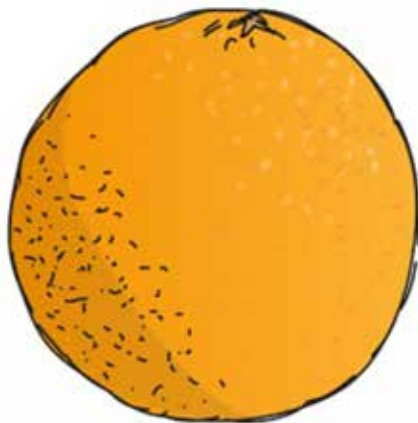
Udtrykket *at få en appelsin i sin turban* stammer fra Adam Oehlenschlägers lystspil *Aladdin eller den forunderlige lampe* fra 1805.

Stykket foregår et ikke nærmere defineret sted i Asien, hvor personerne bærer turban. I den oprindelige version vil en rig købmand kaste tre pomeranser til tre drenge. Den ene af dem, en kvik fyr ved navn Aladdin, griber de første to, og vennerne forsøger at forhindre ham i også at få fat i den sidste pomerans ved omfavne ham, så han ikke kan bevæge sig, men frugten falder lige præcis ned i hans turban.

Oehlenschläger skiftede ret hurtigt de små pomeransfrugter ud med de større og lysere appelsiner, der sikkert har gjort sig bedre på en scene, og udtrykket *at få en appelsin i sin turban* fungerer i dag som en metafor for at opnå noget stort uden egen indsats. Dette udtryk findes ikke i andre sprog.

Ikke at være helt appelsinfri

Udtrykket *ikke at være helt appelsinfri* er kendt fra før 1900. Det er et udtryk, der kun findes i negerede sætninger. Ikke at være helt appelsinfri er ifølge Kaj Boms *Slangordbog* fra 1957 en eufemisme for at være selskabelig overrislet, altså beruset. Forklaringen på, at man har forbundet *appelsinsaft* med spiritus kan måske skyldes prisen. Spiritus kan jo også i dag omtales som *de dyre dråber*.

Køb bananer

Ligesom transporten af eksotiske frugter blev gjort lettere og lettere gennem 1800-tallet, blev det muligt for almindelige mennesker at købe frugterne, og deres stilværdi faldt. Snart kunne et almindelige menneske omtales som *en hård banan* eller *en sløv banan*, og aflange standard-cigarer og tisse mænd kunne omtales som *bananer*.

Den lettere tilgang til de eksotiske varer inspirerede driftige yngre mænd til at anskaffe sig trækvogne, hvorfra de kunne sælge sydfrugter. Kim Larsens sang

*Køb bananer, køb bananer, køb bananer
her hos mig.
Kom kun nærmere, kære frue,
De bliver sgu ikke snydt af mig,*

beskriver en sådan frugtsælger, og ordren "*se at få pakket sydfrugterne og forsvind*" var politiets ordre til de ulovlige handelsfolk.

At gå bananas

Det nyeste banan-idiom *at gå bananas*, der er kendt fra 1977, er oversat fra det engelske *to go bananas* og betyder at miste besindelsen enten af glæde eller af arrigskab.

Sproget afspejler kulturen

Som det er fremgået afspejler det danske sprog den danske kulturhistorie på mange forskellige måder.

De gamle danske talemåder optræder hyppigt i dagens aviser og lad os krydse fingre for, at de bliver ved med det

Udtrykket at krydse fingre er baseret på en gammel overtro, hvor man mente, at korset af de krydsede fingre siges kunne afværge ondt eller bringe held.

Den Danske Sprogkreds er, som den opmærksomme læser af *Sprogkræsen* ved, meget optaget af at støtte kendskabet til og udbredelsen af faste vendinger med overført betydning og ordsprog, og vi har udarbejdet tre bøger om emnet: *Med ja-hatten på. Idiomatiske vendinger i moderne dansk* (2019), *Med professorhatten på. Idiomatiske vendinger med historie* (2020) og *Hver fugl synger med sit næb. Farverige ordsprog til hverdagsbrug* (2022).

Nogle gange bliver vi spurgt, om vi ikke tror, at de gamle talemåder og ordsprogs tid er forbi, men det tror vi faktisk ikke. De gamle udtryk er en fast bestanddel af det danske sprog på skrift og i tale, men de er så integreret, at vi slet ikke lægger mærke til det. Sprogkredsens medlem Karin Louise Sigurskjold har dog bemærket, at man ikke bare har skudt bjørne og papegøjer, men også gjort sine hoser grønne i Berlingskes helt almindelige nyhedsdækning hen over sommeren. LB

Faste udtryk og ordsprog i Berlingske sommeren 2025

Af Karin Louise Sigurskjold

Berlingske gør flittigt brug af idiomatiske vendinger og ordsprog for at gøre sproget levende og varieret. Lad mig give nogle nylige eksempler fra det udenrigspolitiske område:

At krydse fingre for noget

Den 25. juni 2025 blev en artikel om et Natotop-møde i Haag bragt med overskriften *Før topmødet var der kold luft. Nu krydser europæerne fingre for en "voldsom indrømmelse"*.

Vendingen *at krydse fingre for noget* betyder, at man håber, at et ønske går i opfyldelse. Det var på det tidspunkt afgørende, hvad præsident Trump ville sige på et møde dagen efter.

At sælge skindet, før bjørnen er skudt

Under overskriften *Bjørnen er ikke skudt* hed det i samme avis:

Forsvarsminister Troels Lund Poulsen (V) ønskede heller ikke at sælge bjørneskindet, før de allierede i morgen sætter sig om bordet til det afgørende møde.

"Jeg er selvfølgelig også af den opfattelse, at man skal passe på med at lave en konklusion, før man har siddet med ved bordet," sagde ministeren.

Der gøres her brug af ordsproget: *Man skal ikke sælge skindet, før bjørnen er skudt*, der advarer mod at bygge noget på forhåbninger, men sørge for at grundlaget er i orden først.

Det er værd at lægge mærke til, at journalisterne ikke skriver ordsproget i sin helhed. Ordsproget er så kendt, at Berlingskes redaktion tydeligvis mener, at det er forståeligt for alle bladets læsere.

At gøre sine hoser grønne

Udtrykket *at gøre sine hoser grønne* blev anvendt i en artikel den 10. august 2025, der handlede om den amerikanske præsidents drøm om at blive tildelt Nobels fredspris, som hans forgænger Barack Obama fik i 2009. I artiklen hedder det:

En række udenlandske statsledere mener, at de har forstået, hvad der er vigtigt for Trump. Alene de seneste uger har Pakistan, Cambodia og Israel nomineret Trump til fredsprisen i håb om at købe sig til indflydelse og gøre deres hoser grønne.

Ved at indstille Trump til Nobels fredspris og dermed indsmigre sig hos ham kan de omtalte landes ledere håbe på at opnå velvillighed og støtte fra supermagten USA.

Også her bruges det gamle udtryk i teksten uden forklaring. Redaktionen mener, at Berlingskes læsere forstår meningen.

Mange flere mulige eksempler

Dette var blot tre eksempler, men man ville sagtens kunne finde endnu flere udtryk i de danske avisers spalter, i radio og tv og i både skøn- og faglitteratur, og vi gør os selv en tjeneste ved at bruge dem og holde dem i live.

Udtrykket *at gøre sine hoser grønne* handler om at forsøge at indsmigre sig hos nogen. (Se *Med professorhatten på* s. 41-42.)

Kovendinger *Liv i sproget*

Johs. Nørregaard Frandsens bog Kovendinger. Liv i Sproget udkom på Kristeligt Dagblads forlag i 2020 og blev anmeldt i Sprogkræsen 10 i 2021.

knytter sig især til vending af et sejlfartøj, siger ordbogen. En kovending er altså en besværlig eller overraskende ændring af en retning eller af et standpunkt. Det er både i maritim og politisk sejlads.

I Ordbog over Det Danske Sprog citeres et søleksikon, hvoraf det fremgår, at man i en kovending først falder 10 streger af, til vinden er agterind, og derpå, idet man fortsætter drejningen, luver 10 streger, indtil man ligger bidevind over den anden bov. Man bliver helt svedt over den beskrivelse. Trump er vist mest til bidevinden over boven. Der bliver gået over stag, og der bliver kovendt.

Kovending er et godt, gammelt bondeudtryk. En admiral i 1600-tallet blev berømt for sine vendinger, hvor langsiden med kanoner drejedes mod fjenden i en fart. Han var fra landet og havde set, hvordan køer vendte rumpen mod vinden. Det efterlignede han.

Enhver, der har prøvet at trække en ko, ved, at køer ikke er sådan at vende. Der skal et solidt greb til for at overbevise en ko om retningsskifte. Det er ikke Trumps problem med et begreb, der er opstået blandt bønder og hyrder, som ikke kunne få den dumme ko til at vende og skifte retning. Han gør kovending *great again*.

Om at foretage kovendinger

Af Johs. Nørregaard Frandsen

USA har en præsident, der kan vende køer! Kovendinger, hedder det, når meningsdannere mener et og så det modsatte. For Trump er det stil. Han er en cowboy. Medierne elsker også kovendinger! Det er egentlig ikke godt at gøre kovendinger som politiker, men hvis man har udstedt fede løfter om æggepriser, fremgang, *drill, baby, drill*, verdensfred, mælk og honning og god vind i sejlene for alle, især blæst ud af røret for de uønskede! Så kan en kovending blive nødvendig.

Herhjemme er politikere blegfise ved siden af Amerikas bull-fighter. Blå blok og rød blok kan dog også kovende, men nu har vi trepart, hvor vindene springer fra flere sider.

Det hedder at foretage en *kovending*. Det betyder en pludselig og overraskende ændring. Det overrasker vist ikke nogen. Begrebet

Anmeldelse What's the story? Engelsk i Danmark

Af Lise Bostrup

For 30 år siden var det danske sprog en selvfølgelighed i Danmark, men sådan er det ikke længere, hvis man skal tro fire sprogforskere, der har udarbejdet en bog med titlen *What's the story? Engelsk i Danmark*, som udkom på Aarhus Universitetsforlag i 2024.

Dorte Lønsmann, Kamilla Kraft, Janus Mortensen og Jacob Thøgersen, der alle er ansat på Københavns Universitet, de to førstnævnte på engelsk-faget og de to sidstnævnte på Center for Internationalisering og Parallelsprog og Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, og de har sat sig for at formidle et mere retvisende billede af sprogsituationen i Danmark end det alment udbredte.

Tre væsentlige misforståelser

Ifølge dem er der misforståelser på tre væsentlige områder.

For det første hævder de, at engelsk ikke længere er et fremmedsprog i Danmark, men for mange mennesker har fået status af at være et hverdagsprog.

For det andet er engelsk ifølge dem ikke bare ét sprog. Der er store forskelle på det engelsk, der tales i forskellige grupper af tilflyttere fra hele verden rundt omkring i Danmark, og der er også forskel på det engelsk, der tales af forskellige grupper som forskere, gamere, rappere osv., og så de særlige varianter af engelsk.

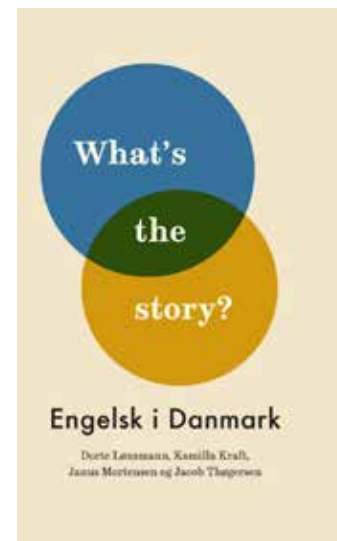
For det tredje er engelsk ikke så inkluderende, som mange danskere forestiller sig. Danskere tror i høj grad, at man kan bruge engelsk som et universelt kommunikationsmiddel. "Engelsk er et verdenssprog, men mest i Danmark", som KrD citerede Dorte Lønsmann for at sige i et interview den 22.11.2024:

I EU er det kun halvdelen af indbyggerne, der kan engelsk. I Frankrig er det kun 42 procent. I Danmark er det 90 procent.

Det er altså ikke nok at tale engelsk. Mange grupper af f.eks. tyrkisk og arabisk oprindelse kan ikke tale engelsk og vil blive ekskluderet fra kommunikationen, hvis man f.eks. gik over til at tale engelsk på danske arbejdspladser og plejehjem.

Behovet for en sproglov

I bogens sidste kapitel slås det fast, at Danmark i modsætning til Norge og Sverige ikke har en sproglov, der fastlægger retningslinjer for brugen af dansk og andre sprog i Dan-

mark, og forfatterne rejser så spørgsmålet, hvorvidt Dansk Sprognævns arbejdsområde i forbindelse med en sådan lov bør udvides,

“når vi nu kan konstatere, at Danmark er blevet et flersproget samfund, hvor engelsk spiller en vigtig rolle som hverdagsprog, bør eksperterne i Sprognævnet som følge deraf udvide deres felt til også at inkludere råd og oplysning om brugen af engelsk i Danmark og om valget mellem dansk og engelsk i samskoleinstitutioner og på arbejdspladser?” (s. 113)

På mig virker det, som om kæden springer af i det sidste kapitel, for man kan jo også de facto konstatere, at vi har store parallelsamfund, der taler tyrkisk, kurdisk, arabisk og somali, så en dansk sprogpolitik og en evt. dansk sproglov bør efter min mening ikke blot fokusere på dansk og engelsk, men på hele det sproglige felt.

Godt at vække danskerne af den søde tornerosesøvn

Forfatterne bag *What's the story. Engelsk i Danmark* har imidlertid ret i, at det er på tide, at vi danskere vågner op af vores tornerosesøvn og får skabt en sprogpolitik, der fastsætter det danske sprog som hovedsproget og lægger retningslinjer for kommunikationen og undervisning i modersmål, parallelsprog, fremmedsprog og minoritetssprog i Danmark.

Dorte Lønsmann, Kamilla Kraft, Janus Mortensen og Jacob Thøgersen: *What's the story. Engelsk i Danmark*, Aarhus Universitetsforlag, 2024, 123 sider.

Sprogets kraft – brug styrken i dit sprog

Coachen og foredragsholderen Finn Paaske har udgivet en ny selvhjælpsbog, hvor han råder personer, der søger hjælp til øget selvværd til at fokusere på det sprog, de bruger. Han anbefaler f.eks. at bruge *jeg* og ikke *man*, at undgå *altid* og *aldrig* og andre absolutter og at fokusere på nutiden. Hertil bruger han et citat af Piet Hein:

*At leve i nuet er livets teknik
og alle folk gør deres bedste [...]
For det nu, som er gået er altid forbi
og det næste bliver aldrig det rette.
Nå, sørg for, at nuet, du lever i,
éngang for altid er dette.*

Bøgerne er måske ikke epokegørende, men meget jordnære og sympatiske.
Finn Paaske: *Sprogets kraft-brug styrken i dit sprog*. Best Buy Broker, 2024.

Er du sprogkræsen?

Forveksling af ord og vendinger

Af Ingelise Hallengren

P1 er en glimrende radiokanal med meget godt indhold, synes jeg. Derfor lytter jeg ofte til forskellige programmer. Jeg lytter opmærksomt og noterer mig sproglige nuancer, fejl og misforståelser. Det sam-

me gælder, når jeg ser fjernsyn. Jeg hører jævnligt kommentatorer, politikere og andet godtfolk bruge udtryk, der ikke giver mening i sammenhængen.

Ind i mellem er der også tale om forvekslinger, der giver anledning til misforståelser. Det morer mig.

Her er nogle hyppigt anvendte vendinger, som jeg har lagt mærke til: *Jeg må anerkende, at jeg tog fejl*. Er der grund til at anerkende det? Nej! Meningen er, at *jeg må erkende, se i øjnene, indrømme, tilstå, at jeg tog fejl*.

Endnu en forveksling, som jeg har hørt mange gange, er: *Du må indfinde dig med, at det er vilkårene*. Meningen er, *du må affinde dig med, at det er vilkårene*.

Et eksempel på noget, som også bruges jævnligt, er: *De priser beslutningen i høje vendinger*. Her er meningen, at de priser beslutningen i høje toner.

Jeg har også noteret, at *nogen vidner omkring* et eller andet. Her skulle være sagt *er vidende om* et eller andet.

Du må ikke *være blind for at give din mening til kende*. Det er vrøvl. Vedkommende mener, du må ikke være *bleg for at give din mening til kende*.

Mange, navnlig unge mennesker, siger, at de vil kunne *se sig selv i spejlet*. Det er udmærket, men de mener, at de vil kunne *se sig selv i øjnene*.

Hørt i bussen: En kvinde skal stå af, men skydetrinnet er for højt oppe, så hun råber til chaufføren:

– *Kan du ikke synke trinnet?*

Chaufføren svarer:

– *Jeg har sunket det. Jeg kan ikke få det længere ned.*

Jeg har også hørt ordet *famos* brugt i betydningen *berømt* (famous), selvom *famos* på dansk betyder *pinlig* eller *berøgtet*.

Udtrykket *et spadestik dybere* blev af en offentlig person brugt sådan: *et skridt dybere*.

De klarede det *på bedste beskub*, har jeg også hyppigt bemærket, bliver brugt i stedet for *på bedste vis*.

Læg også mærke til, hvor ofte en person bruger udtrykket *en af de eneste*, eller der er ikke *én ens*, hvor der menes, at der ikke er *to ens*.

Til sidst til noget ganske andet, som også høres jævnligt i radio og tv: *Jeg køber ikke ind på den premis.* Jeg tænker: Kan man købe ind på, og kan man købe en premis? Det er vist noget værre sludder.

Til allersidst en sjov genitivkonstruktion sagt af en populær debattør: *for nogen af dems vedkommende ...*

Lyt selv til, hvad der siges rundt omkring. Det er ret underholdende.

Hvad nu hvis?

En leg med løst og fast sammensatte verber (frasalverber), som består af et verbum med et eller flere forholdsord eller biord, og som kan skifte ordklasse og ikke mindst mening. Netop det træk gør dem sjove at lege med og kan vække til både kulturel, psykologisk og filosofisk eftertanke.

Af Michael Falkendorf

Når jeg ligger om natten og filosoferer over livet, dukker der vigtige spørgsmål op:

- 1 Hvis et træ går ud, udgår det så af sortimentet?
- 2 Hvis man falder over et flot smykke, bliver man så overfaldet bagefter?
- 3 Hvis man ser over på USA, er der så noget, man overser?
- 4 Hvis man bliver lukket ude af det gode selskab, er det så udelukkende ens egen skyld?
- 5 Hvis man holder til på Christiania, får man så et tilhold af politiet?
- 6 Hvis man ikke kan udstå Nørrebro, er det så der, man skal stå ud af taxaen?
- 7 Hvis man gerne vil stå til søs, er der så noget, man skal tilstå?
- 8 Hvis man er udgået for penge, er det så smart at gå ud?
- 9 Hvis man sidder nede i kælderen, kan man så spise op?
- 10 Hvis man er ved at gå til af varme, er det så, fordi man går til?
- 11 Hvis man har det dårligt med at være overgået til andet arbejde, går det så over senere?
- 12 Hvis man udser sig en flot skjorte, ser man så godt ud i den?
- 13 Hvis man hører til blandt musikere, er man så en god tilhører?
- 14 Hvis jeg gerne vil opstille et stillads, hvad stiller jeg så op med det bagefter?
- 15 Hvis jeg ligger i med naboens kone, hvad skal vi så ligge i; – og hvad vil andre lægge i det?
- 16 Hvis jeg altid sidder inde i stuen, sidder jeg så inde?
- 17 Hvis jeg tager på, kan jeg så tage mit gamle tøj på?
- 18 Hvis jeg bliver udtaget til landsholdet, bliver jeg så taget ud igen?
- 19 Hvis man har taget over hovedet, kan det så blive overtaget af en anden?
- 20 Hvis man bliver ude hele natten, udebliver man så fra arbejdet næste dag?
- 21 Hvis man sidder over en gang på værtshuset, er man så en oversidder?

Har ordet pernitten noget at gøre med navnet Per?

En af Sprogkræsenes læsere har undret sig over det gamle ord pernitten, der kan bruges om meget nøjeregnende personer. Har det noget at gøre med navnet Per, spørger hun.

Ja, det har det faktisk. Udtrykket optræder i Evald Tang Kristensens beretning om en mand ved navn Per, der levede nord for Thy i begyndelsen af 1800-tallet. Under Napoleonskrigene (1807-1814), hvor der var mangel på fødevarer i Norge, krydsede han Skagerak og solgte korn til nordmændene til ågerprisen 19 gryn for en skilling, hvilket skaffede ham øgenavnet Per Nittengryn.

Ordet gryntaller, der stadig kan høres på Vendsyssellegnen, skulle også have relation til den driftige forretningsmand, og det genfindes i ordet pernitten, som f.eks. blev anvendt i fagbladet Ingeniøren i 1994: *Vi er ikke pernitne, når vi retter i ingeniørmanskripter, mener to sprogfolk, der fortæller om deres oplevelser til en sprogkonference.* (citeret efter ordet.dk.) LB

Historisk Årbog for Thy og Mors, Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1970. Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål, www.tidsskrift.dk

Den Danske Sprogkreds' program

oktober 2025 - april 2026

- Onsdag den 8.10.
kl. 9.-9.20 Italesættelsen af **de dårligst stillede i samfundet** i Højskolesangbogen
morgensang på Vanløse Bibliotek
- Onsdag den 29.10.
kl. 19-21 **Kursus om retoriske figurer**
Kurset giver en introduktion udvalgte retoriske figurer med mulighed for
praktiske øvelser. Kulturstationen i Vanløse.
- Fre-søndag den 7.-9.11. Sprogkredsen udstiller på stand C3-036 på **Bogforum** i Bellacenteret
- Alle dage kl. 11.00 Præsentation af Den Danske Sprogkreds og bladet *Sprogkræsen*
- Alle dage kl. 12.30 Marga van der Pol: *Aktivt dansk. Dansk grammatik på hollandsk*
- Alle dage kl. 13.30 Præsentation af Sprogkredsens bøger om faste udtryk og ordsprog
- Lørdag kl. 12.30 Præsentation af **Roepolakkerne satte spor** på Bellascenen.
Præsentation af Sprogkredsen og Sprogkræsen, lærebøger i dansk for
udlændinge, sprogpolitik, Dansk-engelsk ordbog og Engelsk-dansk ordbog,
Dansk-polsk ordbog og antologien Roepolakkerne satte spor.
- Onsdag den 3.12.
kl. 19-21 **Sprogkræsen julefest** på Kulturstationen i Vanløse
- Fredag den 30.1.26
Kl. 19.30 **Wordfestival i Odense**
Lise Bostrup, Michael Falkendorf, Karin Louise Sigurskjold og Ingrid Slott
fra Sprogkredsen står for en quiz om faste vendinger og ordsprog på Anar-
kist-scenen, Albanigade 20, 5000 Odense C
- Lørdag den 21.2.26
Kl. 19-22 **Den internationale modersmålsdag** med fokus på det færøske sprog
Kulturstationen i Vanløse.

Medlemskab i Den Danske Sprogkreds koster 250 kr. om året og inkluderer fire numre af *Sprogkræsen*, et eksemplar af Sprogkredsens årlige udgivelse og gratis adgang til kredsens arrangementer.
Et abonnement på *Sprogkræsen* koster 300 kr. pr. år.

Alle Sprogkredsens udgivelser kan bestilles på Sprogkredsens hjemmeside.

Den Danske Sprogkreds
Herlufsholmvej 11, 2720 Vanløse, 38 74 36 00 / 26 71 78 37
www.DenDanskeSprogkreds.dk / Facebook: Den Danske Sprogkreds